

האם ישראל מרתיעה את הטרור?

יונתן שכטר

הקדמה

השנים האחרונות, ובפרט שנת 2009, היו שקטות יחסית בכל הקשור בפעילות טרור פלסטינית בשטח ישראל. שנת 2009 הייתה השנה הראשונה זה עשור שישראל לא חוותה בה ולו פיגוע התאבדות אחד. בכירים ישראלים ייחסו את הרגיעה היחסית לכושר ההרתעה של ישראל נגד אירגוני הטרור,¹ בעיקר לאור מלחמת לבנון השנייה (2006) ומבצע "עופרת יצוקה" (דצמבר 2008 – ינואר 2009). מאמר זה בוחן את תפקידה של ההרתעה במאבקה של ישראל נגד הטרור ואת מגבלותיה, תוך כדי הכרה בקושי המובנה בהערכת יעילות ההרתעה. הראיות הקיימות אינן מאפשרות הסקת מסקנות נחרצות, אך עולה מהן כי הצלחת ההרתעה הישראלית צנועה יותר מכפי שנוטים לחשוב וכן כי ישראל אינה משתמשת שימוש מרבי בכלים העומדים לרשותה לחיזוק ההרתעה.

אילוצים מתודולוגיים

הטרור הפלסטיני בא לידי ביטוי בצורות מגוונות, כולל ירי תלול מסלול מרצועת עזה. אף שהתקפות טילים היו בעיית הטרור הדחופה ביותר עבור ישראל בשנים האחרונות, הניתוח להלן יסתמך על שיעור הניסיונות לבצע פיגועי התאבדות ועל שיעור פיגועי ההתאבדות המוצלחים כמדד לפעילות הטרור הפלסטינית. יש בעייתיות בבחירת המדד הזה דווקא. מצד אחד, יש מעמד מועדף לכלי ההתאבדות בקרב ארגוני הטרור המבקשים להכות בישראל. לפיגועי התאבדות יתרונות טקטיים רבים לעומת אמצעי התקפה אחרים, הם זוכים לתמיכה ציבורית רחבה בקרב הפלסטינים,² הוכחו כבעלי יכולת רבה לגרימת נזק ושיבושים ברחבי ישראל (לא רק באזורים הנמצאים בטווח הרקטות והטילים), והם אלה שגרמו לנפגעים ישראלים רבים יותר מאשר כל צורת התקפה אחרת משנת 2000.³

יונתן שכטר, חוקר במכון למחקרי ביטחון לאומי

מצד שני, בחירתו של ארגון טרור בטקטיקות מסוימות משקפת בין היתר את רצונו להגדיל את סיכויי הצלחתו לנוכח אמצעי הביטחון הניצבים מולו. פיגוע ההתאבדות הוא בחלקו תגובה לקשיים ולכשלונות שחווים מי שמנסים להניח מטעני חבלה בטווח ראייה של ציבור ישראלי מודע, חשדן ופרור-אקטיבי. גם שיגור הטילים מרצועת עזה משקף בחלקו מענה לקושי שחוו ארגוני הטרור בעזה לשגר מחבלים מתאבדים ותוקפים אחרים אל מעבר לגדר הביטחון שבין רצועת עזה לישראל. לפיכך אי-אפשר לייחס ירידה בפיגועי ההתאבדות שמקורם בעזה או את היעדרם להרתעה אסטרטגית ולהחלטה – שהיא פועל יוצא ממנה – לא לתקוף כלל. השינוי בטקטיקה, מביצוע פיגועי התאבדות לשיגור טילים, משקף ככל הנראה הרתעה טקטית (כלומר הבחירה בטקטיקה אחת ולא ברעותה כדי לשפר את סיכויי ההצלחה). לישראל אינטרס ברור ומתמשך להקשות על ביצוע פיגועי התאבדות ופעולות טרור אחרות, אך מובן מאליו שעדיף כי לא יהיו ניסיונות כלל להוציא התקפות כאלה אל הפועל. לפיכך, יתמקד מאמר זה בהרתעה אסטרטגית שלה יתרונות מובנים על פני הרתעה טקטית.

זיהוי הסיבה והמסובב של ההרתעה קשה עוד יותר מכיוון שאף שמאמצי ההרתעה של ישראל אל מול חמא"ס מתמקדים ברצועת עזה ואף שמקבלי ההחלטות הבכירים של הארגון ממוקמים בה ובדמשק, מקורה של מרבית פעילות פיגועי ההתאבדות של חמא"ס הוא בגדה המערבית. וזאת משום שהתנאים בה שונים בתכלית בכל הנוגע לממשל, לפעילות הביטחון של ישראל ושל הרשות הפלסטינית, לחופש התנועה ולהתפתחות כלכלית.

בניסיון לבודד ולמדוד משתנים בסבך המורכב הזה, מה שברור הוא שחמא"ס וארגונים פלסטיניים אחרים עוסקים בפעילויות טרור שונות בעצמות משתנה ובזמנים שונים, והסיבות לכך מורכבות. עם זאת, ההנחה היא שבחינה זהירה של הנתונים על פיגועי התאבדות תסייע לשפוך אור על כוונות ודרכי פעולה של ארגונים אלה.

האם ההרתעה מסבירה את הרגיעה הנוכחית?

הרתעה מספקת הסבר אפשרי להיעדרם המוחלט של פיגועי התאבדות מוצלחים בשנת 2009. ראש אמ"ן, האלוף עמוס ידלין, זוקף את הירידה בפיגועי ההתאבדות ואת הירידה בפעילות חמא"ס וחזבאללה בעת האחרונה בראש ובראשונה לזכותה של ההרתעה:

[...] בראייה לאחור, ניתן לראות באופן ברור שהאויב נמנע מללחוץ על ההדק או לפגוע במדינת ישראל. בבסיסה, נשענת ההרתעה על חשבון פשוט של רווח והפסד שמקיים האויב. בין התועלת של הפגיעה בנו לבין ההשלכות והמחיר של המהלך המתגרה, המחיר הוא נגזרת של הבנת האויב את יכולתנו לפגוע

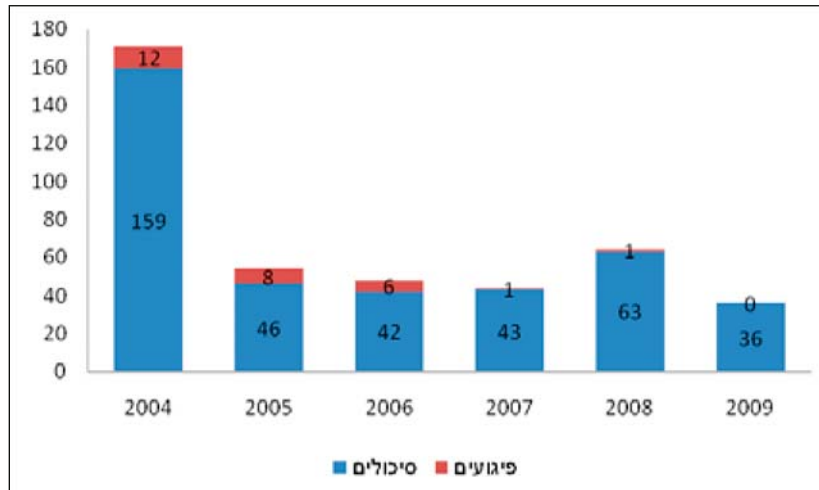
בו, ומוכנותו להסתכן בכך. וכיום מעריך האויב את שניהם [ההשלכות והמחיר] כגבוהים ומטיל ספק ביכולתו לחזות את מהלכינו, לאחר שכשל בכך בלבנון ב-2006 ובעזה ב-2008.⁴

עם זאת, אפשר להעלות על הדעת הסברים נוספים, מלבד הרתעה, וייתכן שאף סבירים יותר. אכן, האלוף ידלין ציין ארבעה גורמים נוספים התורמים לקיומה של תקופת רגיעה זו:

- מעמד הרשמי של שני ארגונים אלה והתמסדותם בשלטון: האחד כמפלגה פוליטית בלבנון והאחר כממשלה דה־פקטו בעזה, חיזק בקרבם תחושה של נשיאה באחריות אשר לא הייתה קיימת כאשר הם היו גופים חוץ־ממשלתיים;
- הארגונים מנצלים את התקופה הנוכחית להתחמש מחדש;
- השפעת הפוליטיקה הפנימית הן בלבנון והן בקרב הפלסטינים הסיטה את תשומת הלב של הארגונים מהסכסוך עם ישראל;
- הצורך בלגיטימיות בינלאומית, אשר פעילות הטרור מחבלת בו.

ההנחה המשותפת העומדת בבסיס ההסברים דלעיל, ובהם גורם ההרתעה, היא שהירידה בפיגועי הטרור היא תוצאה של החלטה (או של סדרת החלטות) לא לתקוף. יתר על כן הנחה זו לא לוקחת בחשבון את פעולות המניעה והסיכול של ישראל, לרבות גדר ההפרדה שעדיין לא הושלמה בין ישראל ובין הגדה המערבית, והפעילות המבצעית המתמדת של צה"ל בגדה המערבית, כמו המאמצים היעילים, על פי הדיווחים, שכוחות הביטחון של הרשות הפלסטינית נוקטים נגד הטרור. חוסר רצון להוציא לפועל פיגועי התאבדות ומניעתם המוצלחת אינם עומדים בשום אופן בסתירה זה לזה; שניהם יכולים לתרום לירידה במספר הכולל של התקפות מוצלחות. עם זאת, מאמצי המניעה של ישראל לא הוזכרו, ואילו "הימנעות מללחון על ההדק" של חמא"ס דווקא הודגשה בדבריו של ידלין. ההנחה המובלעת כאן מצדיקה בדיקה: האם לא היו פיגועי התאבדות בשנת 2009 משום שחמא"ס וארגונים פלסטיניים אחרים הפסיקו לנסות לתקוף את ישראל או משום שהם כשלו בהוצאה לפועל של פיגועים אלה?

תשובה מלאה לשאלה זו אינה עניין של מה בכך. קשה מאוד להעריך או למדוד את גורם ההרתעה (כיצד מודדים אירועים שלא קרו?). יתרה מכך, הנתונים הקיימים והידועים אינם מפורטים דיים ולכן אינם מאפשרים הסקת מסקנות מדויקות אשר לקשר סיבתי אפשרי בין כמות הפיגועים ויעילותה של ההרתעה. עם זאת, אם לא היו כלל ניסיונות להוציא לפועל פיגועים בשנת 2009 היה ניתן להסיק מכך, כי הרתעה ו/או אחת או יותר מהסיבות שציין האלוף ידלין מסבירות את העובדה שהשנה חלפה ללא פיגועי התאבדות.

תרשים 1. פיגועי התאבדות שסוכלו/הצליחו בשנים 2004–2009⁵

על פי נתוני השב"כ, ארגונים פלסטיניים ממשיכים ללחוץ על ההדק. ישראל סיכלה בשנת 2009 36 ניסיונות לבצע פיגועי התאבדות, והדבר מחזק את ההערכה כי הטענות בדבר הצלחת ההרתעה מצד ישראל מוגזמות. כמפורט בתרשים 1, נתון זה מייצג ירידה של 44 אחוזים לעומת שנת 2008, שבה היה פיגוע אחד ו-63 ניסיונות שסוכלו. בהשוואה לשנים 2005–2007 הירידה צנועה יותר, בשיעור של 25 אחוזים מהממוצע. השב"כ מייחס את הירידה החדה בניסיונות לבצע פיגועים בין השנים 2004 ו-2005 להשלמת גדר ההפרדה באזור השומרון, אף שהדבר יכול לשקף גם את השיקולים הפוליטיים של חמא"ס בזמן השתתפותו במסע הבחירות לפרלמנט הפלסטיני שהחל ב-2005 ושהסתיים בהצלחה רבה עבור הארגון בינואר 2006.

מאחר שהנתונים בדו"ח השב"כ אינם מפרטים מי היה אחראי לניסיונות ההתקפה, אי-אפשר לומר באיזו מידה ההחלטות לתקוף או לא לתקוף משקללות את מאמצי ההרתעה של ישראל, את השיקולים הפוליטיים הפנימיים והחיצוניים או שיקולים טקטיים של חמא"ס, וכן את הבעיות המבצעיות או את השיקולים של ארגונים אחרים.

ישראל סיכלה בשנת 2009 36 ניסיונות לבצע פיגועי התאבדות, והדבר מחזק את ההערכה כי הטענות בדבר הצלחת ההרתעה מצד ישראל מוגזמות

הניסיון להוציא אל הפועל התקפות לאחר מבצע "עופרת יצוקה" אינו מלמד שההרתעה נכשלה. ההרתעה עשויה להסביר חלק מהירידה בניסיונות לבצע פיגועי התאבדות בשנת 2009 או את כולה. כשם שאי-אפשר לקבוע במדויק את

תפקידה של ההרתעה על סמך נתונים כמותיים, כך גם אי־אפשר לשלול אותה כגורם משמעותי.

למרות אילוצים מתודולוגיים, המונעים הסקת מסקנות חד־משמעיות לגבי יעילות ההרתעה, חיוני לבחון את תפקידה של ההרתעה בהתמודדותה של ישראל מול איום הטרור שהרי לפעולות המכוונות לחיזוק ההרתעה עלולה להיות, בנסיבות מסוימות, השפעה הפוכה. לפיכך חשוב לזהות נסיבות אלה ואת המידה שבה הן ניתנות לעיצוב בידי מקבלי החלטות.

גורמים המשפיעים על ההרתעה

ההרתעה נשענת על יצירת איום אמין לתגמול. לפיכך טבעי הוא שהשיח הישראלי על ההרתעה מתמקד ברובו, בהצהרות מאיימות ובצורך לממשן במקרה בו יחצה ארגון טרור קווים אדומים. הצהרות אלה נסמכות – על פי רוב – על הפעלת כוח צבאי בעבר, ועל מידת האמינות שמיוחסת לאיום להשתמש בכוח צבאי בעתיד אם יהיה צורך בכך, אף על פי שגם אמצעים לא צבאיים כמו סנקציות כלכליות ולחץ דיפלומטי עשויים לשמש לצורך זה.

עם זאת, איומי ההרתעה של המדינה המתגוננת יעילים רק בתנאי שהם מציגים תמונה שלילית דיה של התוצאות הצפויות של המענה בהשוואה למצב הקיים של התוקף (בהקשר זה התוקף הוא ארגון הטרור); האם לפי חישובי התוקף ההתקפה והשלכותיה יותירו אותו במצב טוב יותר או רע יותר מכפי שהיה? האופן שבו ישראל משמיעה את איומיה ומשפיעה על מצבם של הפלסטינים (הן הארגונים והן בכלל) עשוי להחליש או לחזק את ההרתעה. עם זאת, בהקשר של ההרתעה, מצבם של הפלסטינים הוא נושא לדיון דל או שאינו נדון כלל, ומשמעות הדבר, היא, שיתכן כי ישראל מקדישה תשומת לב מעטה לאחד משני המשתנים החשובים ביותר בקבלת ההחלטות של ארגוני הטרור שאיתם היא מתמודדת.

במקרה של הרעה במצבו של התוקף ההרתעה עלולה להינזק, ובכמה אופנים. ברמה הבסיסית ביותר, ככל שהפער בין מצבו לפני מימוש האיום ומצבו לאחריו (כלומר המחיר היחסי של נקיטת פעולה בידי התוקף) קטן, כך אפקטיביות ההרתעה עלולה להיחלש. גישה שונה טוענת, כי כאשר המצב נעשה גרוע יותר הוא עלול להוביל להגברת המוטיבציה של התוקף, ולפיכך לאיום מוגבר להתקפה. בלשון אחר: קשה מאוד להרתיע תוקף שיש לו פחות ופחות מה להפסיד.

מצבו של התוקף עלול להידרדר כפועל יוצא מפעולות מסוימות (למשל הרס תשתית או סנקציות כלכליות), אך גם בשל קיפאון מדיני (התקדמות מועטה או היעדר התקדמות לקראת יישוב הסכסוך). במילים אחרות, מצבו של התוקף איננו סטטי, והוא עשוי להשתנות אם הבעיות שעל הפרק לא יזכו להתייחסות ראויה.

התוצאה היא שבטווח הארוך הסתמכות יתר על הרתעה באופן כללי ועל איומי הרתעה בפרט עלולה להוביל למצב שההרתעה תחתור תחת עצמה.

ההרתעה עלולה להיחלש גם אם אמצעי ההגנה של התוקף, ואתם היכולת לספוג התקפות גמול, משתפרים או אם אמינות המדינה המתגוננת נחלשת. במובן זה ההגבלות שהטילה ישראל על ייבוא מוצרים לרצועת עזה, העשויים לשמש לבניית בונקרים, והמדיניות שיישמה בעקבות מבצע "עופרת יצוקה", של התקפת מטרות בעזה לאחר כל התקפת טילים או מרגמות משטחה, יכולות להתפרש כמאמצים לחיזוק – או לפחות לשימור – ההרתעה. אך ניתן גם להסיק מכך כי כושר ההרתעה ניתן לשחיקה ונדרשת תחזוקה שוטפת שלו.

איומים לתגמול הנתפסים אמינים משמשים לחיזוק ההרתעה, והשימוש בכוח עשוי גם הוא להשיב את האמינות ולחזקה. קרוב לוודאי שלפעולות ישראל במלחמת לבנון השנייה ובמבצע "עופרת יצוקה" הייתה השפעה שכזו. עם זאת, שימוש בכוח רב לא בהכרח מוביל להרתעה אמינה ויציבה יותר. בניגוד לכך, היחס שבין הפעלת כוח והרתעה הנוצרת כפועל יוצא מהפעלתו מוגבל על ידי שני גורמים לפחות. ראשית, שימוש בכוח עלול ליצור מצב חדש גרוע עד כדי כך שהמחירים הנתפסים על ידי ארגוני הטרור של שימוש נוסף בכוח על ידי המתגונן, במקרה זה ישראל, נמוכים יחסית. כלומר, ככל שהמחיר היחסי של התגמול פוחת, כך ההרתעה נחלשת. שנית, ואולי אף רלוונטי יותר בעקבות הניסיון של ישראל לאחר מבצע "עופרת יצוקה", אם השימוש בכוח מוביל לגינוי בינלאומי, לאבדן תמיכה מדינית ודיפלומטית או להאשמות (ללא קשר לביסוסן) בביצוע פשעי מלחמה וחקירות הבאות בעקבותיהן (כגון "ועדת גולדסטון"), התוצאה עלולה להוביל לקושי רב יותר ולהיסוס להפעיל כוח בעתיד. התפתחות זו, עלולה להפוך איומי הרתעה עתידיים לאמינים פחות, ולפיכך גם למשכנעים פחות.

בכל זאת נותרה השאלה אם אפשר להרתיע טרור מלכתחילה. רבים פוסלים את האפשרות הזו מכיוון ששחקנים א־מדינתיים או סמי־מדינתיים נעדרים על פי רוב נכסים חשובים שאפשר לאיים עליהם. היעדרם של נכסים ברי פגיעה מהווה מקור דאגה למופקדים על גיבוש מדיניות נגד טרור. על פי האלוף ידלין⁶ השתתפותם של חזבאללה וחמא"ס בתהליכים פוליטיים לגיטימיים וקבלת האחריות מצדם על לפחות כמה מהפונקציות ותחומי האחריות של ממשלה סייעו לפתור עניין זה באמצעות קישור ארגונים אלה עם המוסדות והתשתית

איומים לתגמול הנתפסים אמינים משמשים לחיזוק ההרתעה, והשימוש בכוח עשוי גם הוא להשיב את האמינות ולחזקה. עם זאת, שימוש בכוח רב לא בהכרח מוביל להרתעה אמינה ויציבה יותר

של הממשלים שלהם. עובדה זו מציבה אותם בעמדה שיש להם מה להפסיד יותר מאשר במצב שבו היו תנועות אופוזיציה.

כשיש לארגוני הטרור יותר מה להפסיד משמעו שתמונת המצב של הארגונים הללו השתפרה. כאן מונח מנוף ההרתעה שאינו מוערך דיו, העומד בניגוד מסוים לאינטואיציה. באמצעות מתן תמריצים⁷ מצד ישראל לשיפור מצבם של הפלסטינים, זו יכולה לחזק את עצמתם היחסית של איומי ההרתעה שלה, ולהפחית את המוטיבציה של ארגוני הטרור לפעול ואת יכולתם לגייס פעילים. בהתאם לרוח זו, אפשר לצפות (לעת עתה) שכושר ההרתעה של ישראל יהיה גדול יותר בגדה המערבית מאשר ברצועת עזה, בהתחשב בהבדלים הכלכליים, החברתיים והמדיניים החשובים (שהולכים וגדלים), זאת על אף שישראל מפעילה עוצמה צבאית גדולה לעין שיעור נגד ארגוני הטרור ברצועת עזה.

כמו ההסתמכות על איומי הרתעה, גם ההישענות על תמריצים נושאת בחובה אילוצים ומגבלות. אמנם שיפור מצבם של הפלסטינים על ידי מתן תמריצים עשוי להעלות את המחיר היחסי של תגמול אפשרי מצד ישראל. עדיין, מעצם טיבם הם הופכים כמה מהבעיות שעל הפרק לדחופות פחות, והדבר עלול במקרה זה לחתור תחת יעדים אחרים של המדיניות הישראלית אל מול חמא"ס (פרט להרתעת התקפות טרור) כמו הפעלת לחץ כלכלי ודיפלומטי על חמא"ס, שנועד להחליש את הארגון. מצב משופר יכול להוביל גם להגברת הלחץ החיצוני על ישראל לא לממש את איומי ההרתעה שלה. לדוגמה, לא התורמים האמריקאים ולא התורמים האירופים היו רוצים לראות את השקעותיהם הגדולות בתשתית הפלסטינית יורדות לטמיון, ללא קשר לנסיבות.⁸

תמריצים טומנים בחובם שני חששות נוספים לממשלות המתמודדות עם איומי טרור. ראשית, מאחר שתמריץ יכול להתפרש או להיות מוצג ככניעה לטרור, יהיה זה סביר לחשוש כי צעדים שכאלה עלולים להוביל להתגברות מעשי הטרור

שתכליתם להשיג ויתורים נוספים. כמו כן צעדים אלה עלולים לשמש ארגונים שאינם אלימים, לאמץ טקטיקות אלימות כדי להשיג לעצמם הישגים. שנית, אותה פרשנות עלולה לזמן ליריבים פוליטיים הזדמנות להפריח האשמות כנגד הממשלה המתמרצת בדבר כניעה לטרור, האשמות שהן בבחינת "סדין אדום" בישראל, לפחות פומבית, כמו ברוב הדמוקרטיות.

קשה להעריך בוודאות את מידת יעילות ההרתעה של ישראל נגד הטרור; אפשר לשפרה באמצעות כוונן מחדש של תמהיל האיומים והתמריצים

מסקנות

יותר משנתיים חלפו מאז פיגוע ההתאבדות האחרון בישראל. התשובה לשאלות האם תימשך תקופת הרגיעה היחסית הנוכחית ולכמה זמן היא תימשך, תלויה בכמה גורמים, לרבות במאמצי ההרתעה של ישראל, באמצעי ביטחון של ישראל ושל הרשות הפלסטינית ובשיקולים פוליטיים ומבצעיים של ארגוני הטרור

הפלסטיניים. קשה להעריך בוודאות את מידת יעילות ההרתעה של ישראל נגד הטרור; קרוב לוודאי שאפשר לשפרה באמצעות כוונון מחדש של תמהיל האיומים והתמריצים שלה לשם הגדלת המרווח שבין מצב הפלסטינים ובין התוצאה האפשרית של פעולות תגמול עתידיות מצד ישראל. מימוש יעד זה באופן שיטתי, ואף יחזק את אמינות איומי ההרתעה של ישראל, יהיה אתגר של ממש למקבלי ההחלטות בישראל.

החלטתה של ישראל להקל את המגבלות הכלכליות על רצועת עזה ולאפשר כניסה חופשית יותר של סחורות – לאחר תקרית המשט בסוף מאי 2010 – עשויה לשמש מקרה בוחן לבדיקה האם שיפור המצב ברצועת עזה אכן הוביל להרתעה חזקה יותר מצד ישראל?

הערות

- 1 ראו למשל דברים מפי מפקד חיל האוויר עידו נחושתן, בתוך: נעם בר-שלום, "ישראל מרתיעה את חמאס וחיזבאללה", קול ישראל, 11 במאי 2010.
- 2 Juliana Menasce Horowitz, "Declining Support for bin Laden and Suicide Bombing," Pew Global Attitudes Project, September 10, 2009, <http://pewresearch.org/pubs/1338/declining-muslim-support-for-bin-laden-suicide-bombing>
- 3 שירות הביטחון הכללי, "מאפייני הפיגועים בעשור 2000–2009: פיגועי התאבדות", עמ' 1. <http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/Terrorinfo/decade/SuicideAttacks.pdf>
- 4 מתוך דבריו של האלוף ידלין בכנס השנתי של המכון למחקרי ביטחון לאומי, תל אביב, 15 בדצמבר 2009.
- 5 השב"כ מגדיר סיכול באמצעות הגדרה שמרנית למדי: "סיכול 'על הסף' נחשב לסיכול בו תשתית הטרור סוכלה/נעצרה כאשר הייתה כבר במהלך 'גלגול' הפיגוע. כלומר, לא בשלב ההתארגנות, אלא לאחר שהפיגוע ו/או המפגע יצאו לדרך". שירות הביטחון הכללי, "מאפייני הפיגועים בעשור 2000–2009: פיגועי התאבדות", עמ' 3–1. <http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/Terrorinfo/decade/SuicideAttacks.pdf>
- 6 דברים שנשא במכון למחקרי ביטחון לאומי ב-15 בדצמבר 2009.
- 7 ראו: Alexander L. George and Richard Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*, 1974.
- 8 ראו למשל: Tovah Lazaroff, "EU Official: Hamas Overwhelmingly Responsible for Gaza Damage," *Jerusalem Post*, January 27, 2009.